

УДК 159.922.6: 314.5 (043)
doi: 10.15330/ps.11.1.92-100

Галина Федоришин

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної психології
Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника
ORCID 0000-0002-8905-0906
e-mail: galmf1975@gmail.com

Halyna Fedoryshyn

Doctor of Psychology, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Social
Psychology,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National
University
ORCID 0000-0002-8905-0906
e-mail: galmf1975@gmail.com

Романія Северин

магістр психології
Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника
ORCID 0000-0001-7266-6942
e-mail: romaniyast@gmail.com

Romaniia Severyn

Master in Psychology,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National
University
ORCID 0000-0001-7266-6942
e-mail: romaniyast@gmail.com

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ
ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ**

**SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS IN THE SHAPING OF A MARRIAGE
PARTNER IMAGE IN YOUTH**

Анотація. Метою дослідження є аналіз образу шлюбного партнера осіб старшого юнацького віку та соціально-психологічних чинників формування цього образу. Серед чинників автори статті виокремили особливості батьківської сім'ї, зокрема психологічний клімат, рівень контролю й конфліктності, гендерні стереотипи та соціальні очікування стосовно функціонально-рольових моделей подружньої сім'ї та подружнього партнера, характерологічні особливості.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз і синтез наукової літератури, систематизація та узагальнення досліджень; емпіричні – психодіагностичне тестування, анкетування, якісний аналіз; математичні методи інтерпретації – процентне співвідношення, шкалування, кореляційний аналіз.

Результати емпіричного дослідження показали, що для сучасної молоді створення власної сім'ї не є актуальним питанням. Більшість вважає за доцільне або одночасно будувати кар'єру і вступати у шлюб, або ж реалізувати себе у професійній сфері. Щодо віку вступу у шлюб, то цей чинник не відіграє вагомої ролі, усе залежатиме від рівня готовності до сімейного життя, адже є розуміння відповідальності за прийняте рішення. Мотивація вступу у шлюб є доволі різноманітною. Більшість опитаних респондентів вбачають у майбутньому партнерові та у сім'ї опору. Хоча зустрічається і неконструктивна мотивація, зокрема страх самотності та намагання відповідати очікуванням найближчого оточення. Уявлення про виконання батьківських ролей та ролі «годувальника» сім'ї у більшості респондентів збігаються, а саме, обоє партнерів повинні брати активну участь у вихованні дітей та у матеріальному забезпеченні сім'ї.

Вагомим чинником формування образу шлюбного партнера є вплив засобів масової комунікації, зокрема, пропаганда певних образів та стандартів краси. Однак, більшість опитуваних досліджуваної вибірки не погодилися із твердженням, що було б добре, якщо б їхній партнер був схожий на модель з обкладинки журналу. Не мени важливим чинником для більшості респондентів нашої вибірки (мешканці Івано-Франківської області) є віросповідання та вплив релігійних настанов, при цьому для дівчат вони виявилися хоч і не значно, але більш важливими.

На сьогодні, враховуючи обставини із пандемією, виник ще один чинник, який вплинув на формування образу подружнього партнера, – це карантинні заходи. Молоді люди вказали на необхідність володіння шлюбним партнером soft skills та використання цих важливих навичок не лише у професійній сфері, а й у сімейному житті.

До психологічних чинників формування образу шлюбного партнері відносяться риси характеру. Кореляційний аналіз даних показав, що опитувани віддають перевагу партнерам із схожими, однак мени вираженими рисами характеру, за виключенням підозрливості. Всі респонденти підозрливого типу вважають, що ідеальний подружній партнер повинен мати низький рівень підозрливості.

З'ясували, що вагомим соціально-психологічним чинником формування образу шлюбного партнера є батьківська сім'я, зокрема психологічний клімат, який відображає ступінь задоволення стосунками у сім'ї.

Результати показали, що чим вищий рівень контролю у батьківській сім'ї, тим більш залежного подружнього партнера уявлятиме респондент, чим більш конфліктна батьківська сім'я, тим більш агресивного та егоїстичного партнера обиратиме респондент.

Висновки. Таким чином, у статті висвітлено уявлення сучасних юнаків про шлюб та шлюбного партнера, здійснено кореляційний аналіз особистісних характеристик досліджуваної вибірки, характеристик ідеального образу Я шлюбного партнера та особливостей стосунків у батьківській сім'ї; виявлено нові критерії у виборі шлюбного партнера у зв'язку із перебуванням юнаків у ситуації вимушеної соціальної ізоляції.

Ключові слова: шлюбний партнер, образ, сімейні стосунки, гендерні стереотипи, батьківська сім'я.

Abstract. The aim of the research is to analyze the image of a future spouse in older adolescents, as well as socio-psychological factors in shaping this image. Among the factors, we single out family-of-origin patterns, including psychological climate, level of control and conflict, gender stereotypes and social expectations regarding the functional-role models of the married family and spouse, their character traits.

Research methods: theoretical – scientific literature analysis and synthesis, research systematization and generalization; empirical – psychodiagnostic testing, questioning, qualitative analysis; mathematical methods of interpretation – percentage rating, scaling, correlation analysis.

The empirical **findings** show that starting a family is not an urgent issue for modern youth. Most consider it appropriate to either build a career and get married at the same time, or to fulfil their potential in the professional field. As for the age of marriage, this factor does not play a significant role; it will all depend on the level of being ready for family life, because of an awareness of responsibility for the decision taken. Motivation for marriage is quite diverse. Most respondents see their future partner and family as a support. Although there are non-constructive motivations, in particular the fear of loneliness and trying to live up to the expectations of the immediate environment. Most respondents have the same ideas about the roles of parents and «breadwinners», namely, both partners should be actively involved in raising children and providing for the family.

An important factor in shaping the image of a marriage partner is the influence of the communication media, in particular, promotion of certain images and standards of beauty. However, most of the respondents in the study sample disagreed with the statement that it would be good if their partner looked like a cover model. Religion and the influence of religious precepts are no less important factor for the majority of respondents in our sample (residents of Ivano-Frankivsk oblast), and for girls they turned out to be more important, although not much.

Today, given the circumstances of the pandemic, there is another factor that influences the spouse image shaping – quarantine measures. Young people pointed out the need for a marriage partner to have soft skills and use these important skills not only in the professional sphere, but also in family life.

Psychological factors in the marital partner image shaping include character traits. Correlation data analysis shows that respondents prefer partners with similar but less pronounced character traits, except for suspicion. All respondents of the suspicious type believe that the ideal spouse should have a low level of suspicion.

We find that a significant socio-psychological factor in shaping the image of a marriage partner is the parental family, in particular its psychological climate, which reflects the degree of satisfaction with family relationships. The findings show that the higher the level of control in the parental family, the more dependent the spouse is seen by the respondent; the more conflicted the parental family, the more aggressive and selfish partner will be chosen by the respondent.

Conclusions. Thus, the paper explores the ideas of modern young people about marriage and marriage partner. We have made a correlation analysis of personality traits of the study sample, as well as characteristics of the ideal self-image of a spouse and relation peculiarities in the parental family and revealed new criteria in choosing a marriage partner, given the situation of forced social isolation.

Keywords: marriage partner, image, family relations, gender stereotypes, parental family.

Постановка проблеми. Мінливість та суперечливість сучасного світу впливають на уявлення про сім'ю як соціальний інститут і як систему міжособистісних стосунків, про шлюбного партнера й шлюб, про ролі кожного із батьків у вихованні дитини тощо та змінюють організацію і характер стосунків подружжя. Протягом останнього року спостерігаємо переосмислення стандартної структури шлюбно-сімейної взаємодії, сімейних цінностей, функціонально-рольових стереотипів у суспільстві. Неабияк актуалізувались питання подружньої сумісності, ціннісно-орієнтаційної єдності, розподілу функціональних обов'язків та ролей, внутрішніх та зовнішніх кордонів сім'ї, подружніх конфліктів, сформованості навичок співчутливої поведінки та самоємпатії та ін. Невизначеність і сплеск соціальної тривоги спричинив зростання майже удвічі випадків сімейного насилля, розлучень та суїцидів. У молодих людей, котрі ще перебувають у пошуку подружнього партнера, виник новий критерій вибору – чи

комфортно мені буде проводити з ним / нею двадцять чотири години на добу. То ж постала необхідність вивчення чинників формування образу шлюбного партнера у змінних умовах життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль інституту сім'ї у формуванні образу подружнього партнера й моделі майбутньої сім'ї молодої людини досліджувало чимало зарубіжних (А. Варга, К. Вітакер, В. Сатір, Г. Навайтис, Е. Ейдемільлер, В. Юстіцкіс та ін.) та вітчизняних вчених (З. Кісарчук, О. Кікінеджи, Л. Помиткіна та ін.). Так, особливості дошлюбного періоду, проблему ідеалізації партнера, юнацький вік як сензитивний період здійснення шлюбного вибору були предметом уваги у працях М. Вовчик-Блакитної, Т. Говорун. Вплив гендерних стереотипів на різні аспекти життя і вибір шлюбного партнера, зокрема, висвітлювали у своїх наукових працях Л. Заграй, О. Чуйко, Г. Федоришин. Вчені К. Гавриловська, О. Баранчук здійснили аналіз гендерних відмінностей у психосемантичних характеристиках образу майбутнього шлюбного партнера у свідомості закоханих. Н. Портницька, І. Долінчук здійснили психосемантичне дослідження образу подружнього партнера у свідомості жінок з різним сімейним статусом. Ю. Пантюхіна вивчала особливості уявлень чоловіків і жінок про ідеальний образ партнера та його співвідношення з реальним образом. С. Чачко досліджувала формування образу подружнього партнера у жінок із неповних сімей. Предметом дослідження В. Мацюк став вплив соціальних стереотипів на формування образу майбутнього шлюбного партнера. А. Крайлюк вивчала вплив батьківських настанов на вибір подружнього партнера. О. Столярчук, А. Вождай, А. Дружиніна, Г. Семеніхіна, В. Радчук, Р. Хавула вивчали чинники вибору шлюбного партнера, виокремили риси образу ідеального шлюбного партнера у баченні юнаків та дівчат із урахуванням вимог суспільства та гендерного аспекту. В. Мацюк вивчено образ майбутнього шлюбного партнера з позицій подружньої сумісності. Незважаючи на численні дослідження, питання уявлення молоді про шлюбного партнера та чинників формування образу подружнього партнера не втрачають актуальності й потребують подальшого дослідження у зв'язку із змінами умов життя людей, пов'язаних із вимушеною соціальною ізоляцією та появою нового досвіду інтенсивного спілкування в одній і тій самій групі, зокрема у сім'ї, тривалий період часу.

Мета дослідження: здійснити аналіз образу шлюбного партнера осіб старшого юнацького віку та соціально-психологічних чинників формування цього образу.

Методи і методика дослідження. Для досягнення обраної мети застосовувалися такі методи: теоретичні – аналіз і синтез наукової літератури, систематизація та узагальнення досліджень; емпіричні – психодіагностичне тестування, анкетування, якісний аналіз; математичні методи інтерпретації – процентне співвідношення, шкалування, кореляційний аналіз. Для проведення емпіричного дослідження підібрано низку методик, зокрема методу Т. Лірі, Р. Лефоржа, Р. Сазека (Собчик, 2005), призначену для дослідження уявлень респондентів про себе та ідеальний образ майбутнього шлюбного партнера, та методу «Шкала сімейного оточення» (Family Environmental Scale, FES), адаптовану С. Купріяновим, для вивчення психологічного клімату у батьківській сім'ї та ступеня задоволення сімейними стосунками (Малкіна-Пих, 2005). За допомогою лінійного кореляційного аналізу Пірсона ми з'ясували, чи є зв'язок між показниками. Також нами розроблена авторська анкета для вивчення: уявлень про шлюб та подружнього партнера, зокрема його ідеальний образ; впливу соціальних та гендерних стереотипів на формування образу майбутнього шлюбного партнера та вступ у шлюб; критеріїв вибору партнера; впливу батьківських настанов та настанов найближчого оточення на формування образу шлюбного партнера; впливу структури та композиції сім'ї, релігії та сімейних традицій на формування образу шлюбного партнера. Критерії підбору методик: об'єктивне відображення досліджуваної проблеми, надійність і валідність методик. Дослідження проводилося з допомогою Google-опитування. Загалом охоплено 30 осіб жіночої та 30 осіб чоловічої статі старшого юнацького віку.

Виклад основних положень емпіричного дослідження. На першому етапі дослідження ми проаналізували результати відповідей респондентів на поставлені запитання в авторській анкеті. Ми з'ясували, що 50% респондентів вирішили одночасно будувати кар'єру та створювати сім'ю. Дещо менша частка опитуваних, 43,3%, віддали перевагу побудові кар'єри і лише для 6,7% – створення сім'ї є найбільшим пріоритетом. У питанні, яке стосується вікового параметру вступу у шлюб, то 46,6% опитаних вважають, що шлюб – це велика відповідальність, тому термін укладення шлюбного договору буде залежати не від віку, а від ступеня готовності. 36,6% прагнуть побудувати сім'ю до 25 років, 11,6% – до 30 років і 3,3% респондентів хотіли би вступити у шлюбні стосунки після 30 років.

У наступному питанні ми досліджували мотивацію вступу у шлюб та на скільки молода людина усвідомлює самостійність свого вибору, коли мова йде про створення сім'ї. 55% вважають, що у шлюб потрібно вступати, щоб мати опору в житті. 45,5% вказали, що вступ у шлюб – це основне завдання кожної людини. 26,7% опитаних відчувають страх залишитись самотніми. Для них – це вагома причина вступати у шлюбні стосунки. 6% бажають створити сім'ю задля реалізації сексуальної потреби. По 3,3% учасників опитування вважають, що у сімейне життя потрібно вступати, що бути поруч з людиною, яку цінують та кохають.

Респондентам пропонувалося обрати кілька тверджень, що стосуються питання сімейних ролей. 95% погодились із твердженням про участь обох партнерів у вихованні дітей. 56,7% вважають, що коли мова йде про забезпечення сім'ї, то і чоловік і дружина однаково відповідають за матеріальне благополуччя. 36,7% обрали варіант «чоловік – голова сім'ї. Він за все відповідає». 20% уважає, що жінка, перш за все, повинна бути хорошою матір'ю. 18,3% учасників віддали провідні ролі у вихованні праатьківській сім'ї.

Для того, щоб з'ясувати, який вплив мають задані суспільством й пропонувані ЗМІ стандарти краси на формування образу шлюбного партнера, ми запропонували наступне запитання: «Чи хотіли б ви, щоб ваш майбутній подружній партнер був схожий на «модель з обкладинки журналу»? Більша частина респондентів дала заперечну відповідь (53,3%). Обґрунтування відповідей наступні: «Зовнішність не завжди важлива»; «Вважаю, що краса – це не головне у сімейному житті»; «Ні, бо на його фоні я почуватимусь нікчемним»; «Ні, він має виглядати скромно»; «Це взагалі неважливо для мене, головне яка людина»; «Я вважаю, що це лишнє. Є речі важливіші». Як бачимо, одні аргументи стосуються питання фізіологічної складової сумісності подружньої пари. Згідно принципу сумісності, запропонованого Р. Вінчем, привабливі люди обирають не менш привабливих за фізичними характеристиками партнерів; якщо ж людина сумнівається у своїй привабливості або ж низько її оцінює, то обиратиме менш привабливого партнера (Федоришин, 2013). Менша частина аргументів стосується ціннісної сфери опитуваних, зокрема цінностей сімейного життя, серед яких зовнішності відводиться другорядне місце.

Що стосується спільних захоплень, уподобань та інтересів, то тут відповіді респондентів розподілилися наступним чином: 83,3% опитуваних вважають, що було б добре, якби їхній шлюбний партнер мав ті ж захоплення, що і вони; 4,08% стверджують навпаки – їхній супутник життя має бути повною протилежністю їм. Також учасники мали змогу обґрунтувати своє рішення, наприклад: «Погоджуюсь з останнім твердженням. Для того, щоб у сім'ї був баланс, партнери повинні бути різними, доповнюючи одне одного», «Мій шлюбний партнер не обов'язково повинен мати ті ж захоплення, що і я. Важливо, щоб ми підтримували одне одного у будь-яких починаннях», «Важливо мати деякі спільні інтереси й водночас зберігати особистий простір».

Як ми і припускали, релігійні погляди посідають важливе місце у житті сучасної молоді західного регіону України, особливо у дівчат, коли мова йде про важливість вінчання у церкві (66,7%). Віросповідання майбутнього подружнього партнера важливе для 50% опитаних хлопців і для 56,6% опитаних дівчат. Вінчання в церкві не є принциповим для 36,6% опитаних хлопців і 33,3% опитаних дівчат. Твердження «Заради шлюбного партнера я готовий(ва) змінити віросповідання» залишилося поза увагою респондентів і не

отримало жодного відгуку. Це підтверджує той факт, що віросповідання відіграє вагомий роль у житті молодих людей і ніхто не готовий іти на такий крок, як зміна віросповідання.

Цікавими є відмінності у сприйнятті побожності подружнього партнера представниками різної статі. Так, для дівчат важливим є вінчання у церкві, вони не готові змінювати віросповідання заради партнера, однак їм не принципово, щоб їхній партнер був побожний (20%). Хлопці ж, навпаки, уявляють партнерку побожною, в той час, як для них самих – релігія не на першому місці (50%). Отже, якщо порівнювати значущість релігійних постулатів у формуванні образу подружнього партнера для хлопців та дівчат, то для других вони виявилися хоч і не значно, але більш важливими.

На сьогодні, враховуючи обставини із пандемією, виник ще один чинник, який вплинув на формування образу подружнього партнера, – це карантинні заходи. Звернутися до питання впливу вимушеної соціальної ізоляції на формування уявлень сучасної молоді, зокрема образу подружнього партнера, нас спонукали численні публікації у соціальних мережах із таким заголовком: «Як пережити карантин і не розлучитись?». Інтерес у користувачів виник не випадково і є певним пошуком, намаганням осмислити питання співжиття подружніх партнерів на інших, більш конструктивних засадах, в умовах тісного цілодобового спілкування. Ми запитали у респондентів, чи вплинув карантин на їхнє бачення шлюбного партнера, якщо так, то яким чином? Результати опитування наступні: у 80% опитуваних карантин не вплинув на уявлення щодо подружнього партнера. 20% респондентів, більшість з яких чоловічої статі, вказали на необхідність володіння обома партнерами соціальними навичками: «Так, вплинув, під час карантину зрозумів, що необхідно мати поруч людину з якою може бути поруч 24/7 і бути єдиним цілим»; «Поруч хочу бачити освічену людину, з якою є про що поспілкуватися»; «Потрібно бути витривалим і комунікабельним»; «Зрозумів, що толерантність, взаєморозуміння та взаємоповага – це головне»; «Зрозумів, що треба бути дуже пильним, обираючи собі пару»; «Я зрозумів, що хочу дівчину, яка розділятиме мої інтереси, і ми не нудьгуватимемо».

Наступне запитання стосувалося рис характеру, які, на думку респондентів, є невіддільною частиною ідеального чоловіка чи дружини. Отримані дані дозволили окреслити образ ідеального партнера у респондентів. Якщо говорити про уявлення дівчат, то їхній партнер повинен бути вірним (100%), у нього повинна переважати така риса, як чесність (93,3%). Він не обов'язково має бути високого соціального статусу (6,6%), однак він повинен бути працьовитим та здатним забезпечити сім'ю (94%). Врода для опитаних дівчат теж не на першому місці, вони швидше віддадуть перевагу мужньому партнерові (87%) з хорошим почуттям гумору (93,3%). Також він повинен бути комунікабельним (67%). Шлюбний партнер може бути щедрим, проте це не основне (50%).

Ідеальний образ партнерки: чесна, добра та працьовита (100%). Такі риси у майбутній дружині, як вірність, чуйність та терплячість (по 86,6%) для чоловічої вибірки важливіші, ніж врода (73,3%) і жіночність (63,3%). Побожність, хоробрість та відважність приблизно на однаковому рівні (по 60%). Можна стверджувати, що вони другорядні, однак побожність дівчини для хлопців у цьому випадку важливіша (50%), ніж для дівчат (20%).

Наступний етап емпіричного дослідження передбачав аналіз уявлень щодо ідеального образу подружнього партнера в юнаків та юнок з різними типами характерологічних ознак (методика Т. Лірі, Р. Лефоржа, Р. Сазека). Вчені виокремили вісім типів характеру: агресивний; підозрілий; той, що підпорядковує; альтруїстичний; залежний; доброзичливий; егоїстичний; авторитарний (Собчик, 2005).

Агресивний тип. У 61,6% респондентів визначено низький рівень агресивності, у 31,6% – середній рівень і у 6,7% – високий рівень агресивності. Виявлено, що 83,3% респондентів із низьким рівнем агресивності надають перевагу майбутньому партнеру із низьким рівнем агресивності, а 16,7% уявляють свого майбутнього партнера із середнім типом агресивності. 70% із середнім рівнем агресивності вбачають у подружнього партнера слабкий рівень агресивності і 30% вбачають середній рівень агресивності.

Підозрілий тип. Слабкий рівень підозрілості виявлено у 45% респондентів, середній рівень – теж у 45%, високий рівень підозрілості – у 10%. Абсолютно всі респонденти підозрілого типу вважають, що ідеальний подружній партнер повинен мати низький рівень підозрілості.

Тип, здатний підпорядковуватись. 30% дівчат ми можемо віднести до категорії тих, які мало підпорядковуються, 26,8% підпорядковуються на половину. 36,6% притаманний високий рівень підпорядкування і 6,6% дівчат – екстремальний рівень підпорядкування. 36,6% дівчат уявляють свого партнера із низьким рівнем підпорядкування, 33,3% із помірним та 30,1% із високим. Хлопці: низький рівень підпорядкування (26,6%), помірний рівень (13,3%), високий рівень (30%), екстремально високий рівень (33,3%). Їхній ідеальній партнерці притаманно високий рівень (85,7%) або помірний рівень підпорядкування (14,2%).

Альтруїстичний тип. 50% респондентів володіють досить сильно вираженими альтруїстичними рисами характеру, у 48,3% респондентів вони слабше виражені. 80% осіб із високим рівнем альтруїзму уявляють партнера теж із сильно вираженими ознаками альтруїзму. 20% осіб з нижчим рівнем альтруїзму вбачають такого ж шлюбного партнера у майбутньому. 93,3% осіб із сильно вираженим альтруїзмом надають перевагу подружньому партнерові, подібному собі. І тільки 6,7% із сильно вираженими ознаками альтруїзму уявляють партнера, протилежного собі.

Залежний тип. У 43,3% респондентів чоловічої статі переважає низький рівень залежності, помірний та високий характерний для 13,3%. Щодо образу їхньої партнерки, то вони вбачають в ньому високий рівень залежності. Своєю чергою у дівчат переважає високий та помірний рівень залежності (по 40%), низький рівень залежності (16,7%). Натомість 30% з них вважають, що їхній ідеальний партнер має мати низький рівень залежності, 63,3% – помірний і 6,6% – високий рівень залежності.

Доброзичливий тип. У 53,3% дівчат спостерігається помірний рівень доброзичливості, високий притаманний 36,7%, низький – 10% дівчат. Своєю чергою 63,3% з них уявляють партнера з високим рівнем доброзичливості, 33,3% – з помірним рівнем. 3,3% уявляють майбутнього шлюбного партнера з екстремально високим рівнем доброзичливості. Щодо вибірки чоловічої статі, то для них характерний в середньому помірний рівень доброзичливості, а щодо самого їхнього ідеального образу партнерки, то 56,6% уявляють партнерку з екстремально високим рівнем доброзичливості.

Егоїстичний тип. 43,3% респондентів жіночої статі належать до помірнього рівня егоїстичності, 40% – до високого і 16,7% – до низького. 50% дівчат вважають, що ідеальний супутник життя має бути помірно егоїстичним, 6,7% – мало егоїстичним, 36,6% уявляють партнера з високим рівнем егоїзму та 6,7% – з екстремально високим рівнем. У більшості опитаних хлопців, а саме у 56,6% виявлено високий рівень егоїстичності, у 30,1 відсотків – помірний та у 13,3% – низький. Образ їхньої ідеальної партнерки має низький (для 56,7%) або ж помірний (для 43,3%) рівень егоїзму.

Авторитарний тип. Серед опитаних дівчат низький рівень авторитарності притаманний 13,3%, помірний рівень 30,1%, високий рівень – 33,3% й екстремально високий – 23,3%. Відповідно їхній ідеальний образ партнера відноситься до низького рівня авторитарності (3,3%), до помірнього (6,7%), до високого (63,3%) й до екстремально високого (26,7%). Респондентам чоловічої статі притаманний переважно високий рівень авторитарності (43,3%), помірний рівень (30%) й екстремально високий (26,6%). Вони уявлять майбутнього шлюбного партнера переважно з помірним рівнем авторитарності (56,7%), високим рівнем авторитарності (30%) й екстремально високим (13,3%).

Здійснивши кореляційний аналіз між образом подружнього партнера та чинниками, які впливають на його формування, ми виявили такі кореляційні зв'язки: дівчата з високим рівнем авторитарності надають перевагу партнеру з таким же високим рівнем авторитарності. Підтвердженням цьому є лінійний кореляційний зв'язок, де $r=0,371$ при $p \leq 0,05$, тобто у нашому випадку збільшення одного показника супроводжується збільшенням

іншого і навпаки. Дівчата, які здатні підпорядковуватись, уявляють ідеального партнера таким, якому буде притаманний низький рівень альтруїзму та доброзичливості ($r=-0,361$ при $p\leq 0,05$). Також результати кореляційного аналізу свідчать, що чим більше дівчина схильна підпорядковуватись, тим більше вона надає перевагу хлопцям із високим рівнем егоїстичності ($r=-0,382$ при $p\leq 0,05$). Для доброзичливих та альтруїстичних дівчат ідеальний образ подружнього партнера уособлює егоїстичність ($r=0,400$ при $p\leq 0,05$; $r=0,393$ при $p\leq 0,05$).

Щодо даних, отриманих від респондентів чоловічої статі, то в них виявлено наступні зв'язки: чим більш підозрілий чоловік, тим більше уявляє свою партнерку альтруїстичною ($r=0,633$ при $p\leq 0,05$). Хлопці із високим рівнем агресивності та егоїстичності надають перевагу дівчатам з високим рівнем альтруїзму, доброзичливості та залежності. У той час як хлопці із високим рівнем доброзичливості вважають, що ідеальною партнеркою для них буде дівчина із низьким рівнем доброзичливості й, навпаки, менш доброзичливі хлопці уявляють більш доброзичливу партнерку ($r=-0,801$ при $p\leq 0,05$). Також результати показали, що чим більш альтруїстичний чоловік, тим менше він уявляє свою партнерку альтруїстичною, залежною та доброзичливою. А хлопці, для яких характерним є підпорядкування, уявляють, щоб їхня шлюбна партнерка мала сильно виражені агресивні якості характеру ($r=0,670$ при $p\leq 0,05$).

Вагомим соціально-психологічним чинником формування образу шлюбного партнера є батьківська сім'я, тому наступним етапом емпіричного дослідження було вимірювання з допомогою методики ШСО трьох основних компонентів функціонування сімейної системи опитуваних: відносини, особисте зростання та управління системою (Малкіна-Пих, 2005). Методика ШСО дозволила визначити у сім'ях респондентів характеристики сім'ї, які беруть участь у формуванні образу майбутнього шлюбного партнера, а саме рівень експресивності, конфліктності, незалежності, орієнтації на досягнення, рівень моралі, організації та рівень контролю. Проаналізувавши результати тестування, ми з'ясували, що для сімей більшої частини респондентів характерним є помірний рівень експресивності (для 83,3%), високий рівень (15%) і низький (1,7%). У 48,3% сімей переважає високий рівень конфліктності, у 33,3 відсотків – середній рівень конфліктності, у 18,4% – низький рівень конфліктності. Високий рівень незалежності спостерігається у 33,3 відсотків учасників дослідження, середній рівень – у 55% і низький є характерним для 11,7% сімей. У 21,66 відсотків респондентів високий рівень орієнтації на досягнення, у 68,3% – середній і лише у 10,04% – низький. Щодо інтелектуальної складової, то більш ніж у половини респондентів (55%) спостерігається низький рівень, середній (у 38,3%) і високий (6,7%). 10 відсотків сімей орієнтовані на відпочинок, 51,7 відсотки орієнтовані лише на половину і у 38,3% опитуваних – низький рівень орієнтації на відпочинок. Рівень моралі: високий (16,7%), середній (61,7%), низький (21,6%). По 38,3% складають високий та середній рівень організації сімейної діяльності, низький рівень притаманний 23,3%. У 23,3% сімей переважає високий рівень контролю, у 38,3% – низький і середній рівні.

Здійснивши лінійний кореляційний аналіз між даним, отриманими за методикою Т. Лірі та методикою ШСО, ми з'ясували, що психологічний клімат виступає чинником, який бере участь у формуванні образу подружнього партнера. Доведено, якщо у сім'ї респондента є присутній контроль з боку батьків, то у нього формуватиметься образ подружнього партнера, для якого буде характерна така риса, як залежність ($r=0,370$ при $p\leq 0,01$). Спостерігається наступна тенденція: чим вищий рівень контролю у батьківській сім'ї, тим більш залежного подружнього партнера уявлятиме респондент; чим більш конфліктна батьківська сім'я, тим більш агресивного та егоїстичного партнера обиратиме респондент ($r=0,467$ при $p\leq 0,05$). Якщо дитина виховувалась у незалежній сім'ї, вона орієнтуватиметься у майбутньому на такого ж подружнього партнера ($r=-0,417$ при $p\leq 0,01$). Чим більше батьківська сім'я орієнтована на досягнення, тим менш ймовірно, що респондент надасть перевагу авторитарному та агресивному шлюбному партнеру ($r=-0,522$ при $p\leq 0,01$; $r=-0,499$ при $p\leq 0,01$). Таким чином, якщо атмосфера у батьківській сім'ї, з якої опитувані походять,

була здоровою, з помірним рівнем контролю, теплими емоційними зв'язками, контактною, то у респондентів формуватиметься образ такого ж шлюбного партнера. І, навпаки, якщо клімат був ворожий, директивний, непослідовний, то респонденти досліджуваної вибірки орієнтуватимуться у своїх виборах на авторитарних партнерів.

Висновки. Таким чином, провівши теоретичний аналіз досліджуваної проблеми та емпіричне дослідження, ми змогли окреслити образ подружнього партнера у хлопців і дівчат та чинники, які впливають на його формування. Результати емпіричного дослідження показали, що для сучасної молоді створення власної сім'ї не є актуальним. Більшість вважає за доцільне або одночасно будувати кар'єру і вступати у шлюб, або ж реалізувати себе у професійній сфері. Щодо віку вступу у шлюб, то цей чинник не відіграє вагомій ролі, усе залежатиме від рівня готовності до сімейного життя, адже є розуміння відповідальності за прийняте рішення. Мотивація вступу у шлюб є доволі різноманітною. Більшість опитаних респондентів вбачають у майбутньому партнерові та у сім'ї опору. Хоча зустрічається і неконструктивна мотивація, зокрема страх самотності та намагання відповідати очікуванням найближчого оточення. Уявлення про виконання батьківських ролей та ролі «годувальника» сім'ї у більшості респондентів збігаються, а саме, обоє партнерів повинні брати активну участь у вихованні дітей та у матеріальному забезпеченні сім'ї.

Вагомим чинником формування образу шлюбного партнера є вплив засобів масової комунікації, зокрема, пропаганда певних образів та стандартів краси. Однак, більшість опитуваних досліджуваної вибірки не погодилися із твердженням, що було б добре, якщо б їхній партнер був схожий на модель з обкладинки журналу. Не менш вагомим чинником для більшості респондентів нашої вибірки (мешканці Івано-Франківської області) є віросповідання та вплив релігійних настанов, при цьому для них вони виявилися хоч і не значно, але більш важливими. Щодо особистісних характеристик партнера, то для дівчат виявилися найбільш важливими вірність, чесність та здатність забезпечувати сім'ю. Для хлопців – чесність, доброта і працьовитість; другу рангову позицію зайняли чуйність і терплячість.

На сьогодні, враховуючи обставини із пандемією, виник ще один чинник, який вплинув на формування образу подружнього партнера, – це карантинні заходи. Молоді люди вказали на необхідність володіння шлюбним партнером *soft skills* та використання цих важливих навичок не лише у професійній сфері, а й у сімейному житті.

До психологічних чинників формування образу шлюбного партнері відносяться риси характеру. Ми проаналізували образ шлюбного партнера у респондентів з наступними характерологічними особливостями: агресивний, підозрілий, той, що підпорядковує, альтруїстичний, залежний, доброзичливий егоїстичний, авторитарний. Кореляційний аналіз даних показав, що опитувані віддають перевагу партнерам із схожими, однак менш вираженими рисами характеру, наприклад, авторитарність, агресивність. Однак за виключенням підозрливості. Абсолютно всі респонденти підозрливого типу вважають, що ідеальний подружній партнер повинен мати низький рівень підозрливості.

Дівчата, які здатні підпорядковуватись, уявляють ідеального партнера таким, якому буде притаманний низький рівень альтруїзму та доброзичливості. Також результати кореляційного аналізу свідчать, що чим більше дівчина схильна підпорядковуватись, тим більше вона надає перевагу хлопцям із високим рівнем егоїстичності. Для доброзичливих та альтруїстичних дівчат ідеальний образ подружнього партнера уособлює егоїстичність. Щодо даних, отриманих від респондентів чоловічої статі, то в них виявлено наступні зв'язки: чим більш підозрілий чоловік, тим більше уявляє свою партнерку альтруїстичною. Хлопці із високим рівнем агресивності та егоїстичності надають перевагу дівчатам з високим рівнем альтруїзму, доброзичливості та залежності.

З'ясували, що вагомим соціально-психологічним чинником формування образу шлюбного партнера є батьківська сім'я, зокрема психологічний клімат, який відображає ступінь задоволення стосунками у сім'ї. Результати показали, що чим вищий рівень контролю у батьківській сім'ї, тим більш залежного подружнього партнера уявлятиме

респондент, чим більш конфліктна батьківська сім'я, тим більш агресивного та егоїстичного партнера обиратиме респондент.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні гендерно-психологічних особливостей образу шлюбного партнера у студентської молоді.

1. Собчик Л. Н. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики. Санкт-Петербург : Речь, 2005. 624 с.
2. Малкина-Пых И. Г. Семейная терапия : справочник практического психолога. Москва : Эксмо, 2005. 241 с.
3. Федоришин Г. М. Психологічні проблеми сімейного виховання. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 224 с.

REFERENCES

1. Sobchik L. N. (2005). Psikhologiya individualnosti. Teoriya i praktika psikhodiagnostiki [Personality Psychology. Theory and Practice of Psychodiagnosics]. SPb.: Rech [in Russian].
2. Malkina-Pykh I. G. (2005). Semeynaya terapiya: spravochnik prakticheskogo psikhologa [Family Therapy: Practical Psychologist's Handbook]. Moskva: Eksmo [in Russian].
3. Fedoryshyn H. M. (2013). Psykholohichni problemy simeinoho vykhovannia [Psychological Issues of Family Upbringing]. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian].

Федоришин Г., Северин Р. Соціально-психологічні чинники формування образу шлюбного партнера у юнацькому віці. Психологія особистості. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2021. Т. 11. № 1. С. 92–100. DOI: 10.15330/ps.11.1.92-100
